

בס"ד // בטאון "יהודי קווקז" בא"י // ניסן תשע"ט // גיליון 1

תוכנית
ההצלה
של
הקהילה
הדועכת

קראסנייה סלאבודקה

מר **מרק אפראימוב**,
בן העדה הקווקזית,
תושב שדרות
ומועמד ברשימת
ישראל ביתנו
לבחירות לכנסת
בראיון חג

התיאטרון הלאומי
'היהודים ההרריים'
לראשונה בהופעה
מרשימה במוסקבה

"במוסקבה גיליתי את
היהדות הקווקזית"
מסע אורח // צבי יעקובזון

« ביירושלים של הקווקזי מקווים כי פתיחתו של
המוזיאון הבינלאומי המפואר לתולדות ומורשת
היהודים ההרריים במקביל להקמת ישיבה ומקווה
טהרה יחזק את הקהילה ויחיה את המורשת והתיירות
היהודית הגוברת מישראל ומארה"ב »

צלמים
אלי איטקין, אלי סגל, ישראל ברדוגו
משרד רוה"מ י-ם, שאטרסטוק shutterstock
המוזיאון היהודי 'קרסנה סלבודה'

עיצוב וגרפיקה
יעל פרידמן

הגהה
רבקה ג.פ.

כתובת מייל
stmegi@mail.ru

עורך אחראי
דוד מרדכי

עורך
משה פרידמן

ריכוז מערכת
אסנת אסטרין

כתבים
כנען ליפשיץ, חנה רפאל,
צבי יעקובזון

ברכות 4-5

ברכת הרב הראשי ליהודי הקווקז לחג הפסח
ברכת נשיא קרן 'סטמגי' לחג הפסח

חדשות העדה 6-11

לראשונה בעולם היהודי: אפליקציה לספריית
אודיו של הספרות של היהודים ההרריים

מסע אורח 28-35

"במוסקבה גיליתי את היהדות הקווקזית"
צבי יעקובזון

ראיון מרכזי 12-17

מר מרק אפראימוב. בן העדה הקווקזית, תושב
שדרות ומועמד ברשימת 'ישראל ביתנו'
לבחירות לכנסת בראיון חג

קרסניה סלבודה 18-27

תכנית ההצלה של הקהילה הדועכת

מנהגי העדה לחג הפסח 34-35

על פי הרב נפתליב יניב

מתכונים 36-37

המאכל המסורתי לחג הפסח
ה'אשקנה ניסונואי'

הגלים והמגלים לששון

שביעי של פסח

חג שני
כ"ב ניסן, 25-26.04.2019

ירושלים
כניסת החג: 18:39
יציאת החג: 19:55

תל אביב
כניסת החג: 18:54
יציאת החג: 19:57

חיפה
כניסת החג: 18:47
יציאת החג: 19:58

באר שבע
כניסת החג: 18:56
יציאת החג: 19:56

ליל הסדר

חג ראשון
ט"ז ניסן, 19-20.04.2019

ירושלים
כניסת החג: 18:35
יציאת החג: 19:49

תל אביב
כניסת החג: 18:50
יציאת החג: 19:52

חיפה
כניסת החג: 18:42
יציאת החג: 19:52

באר שבע
כניסת החג: 18:52
יציאת החג: 19:51

סוף זמן אכילת ושריפת חמץ

ערב חג ראשון
ט"ז ניסן, 19.04.2019

סוף זמן אכילת חמץ

ירושלים 10:08
תל אביב 10:10
חיפה 10:09
באר שבע 10:10

סוף זמן ביעור חמץ

ירושלים 11:26
תל אביב 11:28
חיפה 11:26
באר שבע 11:28

גליון מס' 1 | בטאון "יהודי קווקז" בא"י | ניסן תשע"ט

ברכת נשיא קרן 'סטמאגי' לרווחת יהודי קווקז לחג הפסח

והגדת לבנך מדור לדור

מהותה של ההגדה שאנו קוראים בליל הסדר. בעיקרה היא המצוה של 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' [שמות י"ג ח']

מהותה של המצוה, היא העברת המסר של נס יציאת מצרים על כל המשמעות שבכך, ומסירת הדברים מדור לדור. מצוה זו, מתחדשת היא בכל ליל הסדר ואינה משתנת לפי הזמן והמקום, אלא חוזרת על עמה בכל שנה שאלותיה ותשובותיה. כדי לקיימה בהידורה ובתכליתה הנרצית; כדי לתת תשובות לבנים שיוכלו גם הם להיות מוכשרים לעתיד לענות על שאלות של הדורות הבאים עלינו להיות חדורי אמונה. כי אין עתיד ללא עבר. כל מהותו ותקומתו של עם ישראל כבכיר האומות והבריאה, זהו רק בזכות ההכרה הנצחית מאז אברהם אבינו העברי הראשון כי יש אלוה ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. ההמשך באבות הקדושים, בשנים עשר שבטי י-ה, בשעבוד מצרים גאולתן של ישראל קבלת התורה ויישובן בארץ המבוטחת.

מצרים, לא הייתה רק כור היתוך לעם אלא עולם בפני עצמו, המסמל את דרכו של העם בתפוצותיו בכל דור ודור. רום הפסגה של מלכות וכבוד, היא ההשפלה של עבדות ועבודה זרה, בכל מצבי הביניים תמיד עיננו לי-ה וכו'. כי רק השעבוד האמיתי של עבדי ה' הוא המצב האידיאלי המשמר את העם בכל עת ובכל שעה.

החיוב של 'כל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים', אינו בבחינת חוש דמיון וסיפור דברים בעלמא. אלא מציאות מוחשית שאדם צריך להכשיר את עצמו להיות ראוי לנס יציאת מצרים, להיות עתידים ליום הזה, יום שיעשה לנו נס של גאולה כביציאת מצרים.

זכה דורנו; עם ישראל בכלל והעדה הקווקזית בפרט להרגיש בימינו את היציאה מעבדות לחירות; וכאילו יצאנו ממצרים. כל שנותר לנו הוא להנחיל את המורשת הזו בחינוך הדורות. וכשאדם חדור אמונה הוא מצליח להנחיל אותה למשפחתו ולעמו.

"חג כשר ושמח לכם לבני משפחותיכם ולכל בית ישראל"

גבריאל גרמן זכרייב

ברכת הרב
הראשי ליהודי
הקווקז לחג
הפסח

מעבדות לחירות, למטרה העיקרית

חג הפסח הושרש בנשמות עם ישראל לדורותיו שבו הוציאנו ה' מעבדות לחירות, למטרה העיקרית שהיא קבלת התורה, ב"ה אנו רואים חיזוק גדול לעם ישראל בכלל ולעדה הקווקזית בפרט, שמתחזקים ושומרים על התורה והמסורת.

ונחזיק טובה וברכה לארגון ליו"ר "סטמאגי" ידיד נפשי מזכה הרבים בכל רחבי תבל גבריאל גרמן ולכל משפחת זכרייב הי"ו שעוזרים ותומכים להמשיך את המורשת ולימוד התורה ויה"ר שיבורכו בכל הברכות והישועות עם כל אחינו עם ישראל ושנזכה כולנו לפסח כשר ושמח לגאולה השלימה בבנין בית קודשינו ותפארנו.

בברכת התורה
הצב"י נפתלייב יניב

נשיא הקרן מר גרמן זכרייב הורה לפעילי 'סטמאגי'

'שלא תישאר משפחה אחת חלילה ללא מצרכים כשרים לחג הפסח'

במבצע חובק עולם סיפקה קרן 'סטמאגי' כעשרת אלפים טון מצות ואלפי בקבוקי מיץ ענבים לקהילות היהודים ההרריים באזרבייז'אן • השנה גדלה הכמות בשל הקמת קהילות נוספות המבקשות מצרכים כשרים לפסח

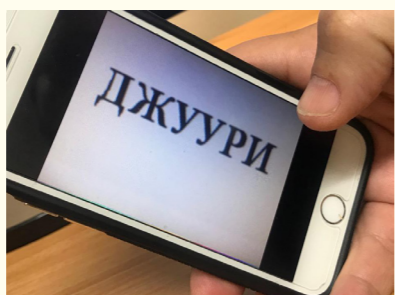
לקראת חג הפסח תשע"ט סיפקה קרן 'סטמאגי' כעשרת אלפים טון מצות לקהילות היהודיות ברחבי אזרבייז'אן. על פי החלטת נשיא הקרן מר גרמן זכרייב סיפקה השנה הקרן כמות גדולה של מצות לקהילות היהודיות החדשות ואלה שהורחבו ברוך השם. בהנחייתו לפעילי 'סטמאגי' אמר מר זכרייב כי המטרה היא; 'שלא תישאר משפחה אחת חלילה ללא מצרכים כשרים לחג הפסח'. בהתאם למסורת הקיימת, קרן הצדקה מעניק מידי שנה לקהילות היהודים ההרריים של אזרבייז'אן מוצרים כשרים לפסח, על מנת שעל שולחנם של כל משפחה יהודית יהיה, לכל הפחות, בקבוק מיץ ענבים ואריזת מצות. בכל שנה עפ"י הוראתו של נשיא הקרן גרמן זכרייב נשלחים לאזרבייז'אן כ-10 טונות של מצות ואלפי בקבוקי מיץ ענבים. את המוצרים מקבלים קהילות יהודים הרריים ויהודים אשכנזים בעיר באקו, קהילה יהודית בקראסניה סלובודה קובה וארגון 'חסד'. משלוח המוצרים לקראת סלובודה לקראת אחד החגים האהובים ביותר על העם היהודי הפכה להיות מסורת ארוכת שנים והיא מביעה גם בדרך זו את האחוזה בין הקהילות ברחבי העולם כולו. תושבי העיירה הביעו גם הפעם את תודתם בשמחה רבה והביעו רוב תודות לנשיא קרן 'סטמאגי' גרמן זכרייב על מעשיו הטובים אשר הוא תמיד עושה למען קהילתו ולמען עם ישראל בעולם כולו.

האפליקציה המסעירה את עולם פיתוח האפליקציות היהודיות

אפליקציה המאפשרת לימוד השפה הג'והרית ותרגום מילים מהשפה הרוסית

קבוצת מתכנתים של קרן 'סטמאגי' פיתחו אפליקציה סלולארית ראשונה המתרגמת את אחת השפות העתיקות בעולם; שפת היהודים ההרריים ג'והרית לרוסית

iPod touch, וכן למכשירים העובדים על בסיס מערכת ההפעלה Android. האפליקציה מיועדת הן לאלה שרק מתחילים ללמוד את השפה, והן לבקיאם בשפת ג'והרית.

מאגר המילים מתמלא באופן קבוע. ומלבד זאת, מאפשרת האפליקציה למשתמשים עצמם, יודעי שפת ג'והרית, להכניס מילים חדשות ועל ידי כך להשתתף בתכנית האפליקציה מיועדת למכשירי Apple העובדים על בסיס מיוחדת במינה לשמירה ולהתפתחות השפה של היהודים מערכת ההפעלה iOS 10.0 וקודמיה; iPhone, iPad, ההרריים.

אפליקציה ללימוד אחת השפות העתיקות בעולם מסעירה את עולם פיתוח האפליקציות היהודיות. קבוצת מתכנתים של קרן 'סטמאגי' פיתחו אפליקציה סלולארית ראשונה המתרגמת את שפת היהודים ההרריים הג'והרית. באמצעות האפליקציה ניתן לתרגם מילים מהשפה הרוסית לשפת ג'והרית, ומהשפה הג'והרית לשפה הרוסית.

עמותת "מדור לדור" הפעילה מגוון פעילויות והפנינגים לכבוד חג הפורים

במהלך החודש האחרון שבו חל חג הפורים, הפעילה עמותת "מדור לדור" מגוון פעילויות והפנינגים לכבוד החג. בבאר שבע התקיים הפנינג פורים בשני מוקדים, בשכונת נחל בקע ובנחל עשן. באופקים, תלמידי המועדונים הפעילו שלל הפעולות יצירה, איפור ומשחק. חניכי תוכנית הכנה לצבא "צעד לעתיד" אשר פועלת מספר ערים ברחבי הארץ אספו משלוחי מנות וחילקו אותם לחיילים בבסיסים שונים ברחבי הארץ ובני נוער מנתניה יצאו למועדון קשישים ושימחו אותם בשמחת חודש אדר.

ביוזמת הקונגרס היהודי הרוסי וקרן 'סטמאגי'

התיאטרון הלאומי 'היהודים ההרריים' לראשונה בהופעה מרשימה במוסקבה

12 השחקנים שהגיעו מישראל הציגו בפני מאות מיהודי העיר בראשות שגריר ישראל ברוסיה את אחת ההצגות הכי מפורסמות שלהם; קומדיה מוזיקלית בשפה הג'והרית • נשיא הקונגרס יורי קנר; במשך שנים השקיעו עמית; גרמן זכרייב ואבשלום יונייב בעידוד ובתמיכה בתרבות המיוחדת של היהודים ההרריים הגיע הזמן להציגה בפני יהודי העולם כולו

לפני חג הפורים התקיימה במוסקבה הופעתו של התיאטרון היחיד בעולם של היהודים ההרריים שהגיע לראשונה לרוסיה. השחקנים שהגיעו מישראל הופיעו רק עם הצגה אחת שהייתה בערב בתיאטרון 'נא סטראסטנום' במוסקבה. המופע שבו השתתפו מאות יהודים התקיים ע"י הקונגרס היהודי הרוסי בשיתוף עם קרן 'סטמאגי' במיוחד לקראת חג פורים ו'שנת התיאטרון' כפי שהכריזה רוסיה על שנת 2019 פרויקט התיאטרון הלאומי של היהודים ההרריים הוקם ביוזמתם של נשיא הקונגרס היהודי הרוסי מר יורי קנר וחברי לשכת הנשיאות של

הקונגרס היהודי הרוסי מר אבשלום יונייב ומר גרמן זכרייב סגן נשיא הקונגרס ונשיא קרן 'סטמאגי'. 'בשבילנו זה יום מרגש - אמר בסיפוק - מר יורי קנר. אנחנו, בקונגרס היהודי הרוסי לקחנו על עצמנו משימה, להראות לעולם כולו את התרבות של היהודים ההרריים. במשך שנים רבות העמיתים שלי, גרמן זכרייב ואבשלום

יונייב, השקיעו הרבה כוח ואמצעים בעידוד ותמיכה של תרבות היהודים ההרריים עבור קהילות היהודים ההרריים. עכשיו הגיע זמן להראות את התרבות לכלל היהודים ולפתוח אותה בפני העולם כולו'. מר גרמן זכרייב אמר בנאומו בפני המשתתפים כי 'לפני כחצי שנה דיברנו עם יורי קנר על היוזמה להזמין לפורים את התיאטרון של היהודים ההרריים. החלטנו שזה היה יכול להיות טוב גם עבור העדה שלנו. אני רואה פה בעיקר את הנציגים שלה, אבל אני מקווה, שבעזרת השם בעתיד הקרוב נראה כאן פה יהודים מבני כל העדות והחוגים. אני רוצה להגיד תודה לתיאטרון של היהודים ההרריים, אני יודע היטב כמה קשה להם להחזיק את כל הצוות, וכמה קשה לאתר שחקנים מקצועיים, אבל הם מעבירים את השפה שלנו ואת התרבות שלנו ליהודים אחרים, בלי קשר למקום מגוריהם. הקרן שלנו כבר שנים רבות עוסקת בשמירת השפה,

ומעודדת את התרבות והמנהגים של היהודים ההרריים. המשימה שלנו להתאחד ולשמר על השפה שלנו ועל התרבות שלנו ולמסור אותם הלאה מדור לדור'.

שגריר ישראל ברוסיה, מר גרי קורן אמר כי 'היהודים ההרריים הגיעו לישראל עוד במאה ה-19 ומי שמכיר את ירושלים, יודע שהשכונות המוכרות, כמו בית ישראל וגבעת שאול יוסדו ע"י יוצאי קווקז, היהודים ההרריים. היום קהילת היהודים ההרריים בישראל מונה כ-80,000 אנשים, הם מתגוררים בערים שונות, שומרים על התרבות המיוחדת שלהם ועל השפה המיוחדת העתיקה שלהם.

12 השחקנים שהגיעו מישראל הציגו בפני מאות מיהודי העיר את אחת ההצגות הכי מפורסמות שלהם; קומדיה מוזיקלית בשפה הג'והרית עם תרגום סימולטני לרוסית. ההצגה; קומדיה מוזיקלית של המחזאי חיזגיל אבשלומוב, הנקראת 'חגורת עקרות'. על פי המוסרת אצל היהודים ההרריים עקרים נחשבו אבות שלא היו להם בנים, גם אם בנות בלבד. בקומדיה עצמה מספרים על מצבים טרגי-קומיים, שאליהם נקלעו תושבי הקולחוז, מושב חקלאי שיתופי דמוי קיבוץ, של היהודים ההרריים בשנות ה-40 של המאה הקודמת.

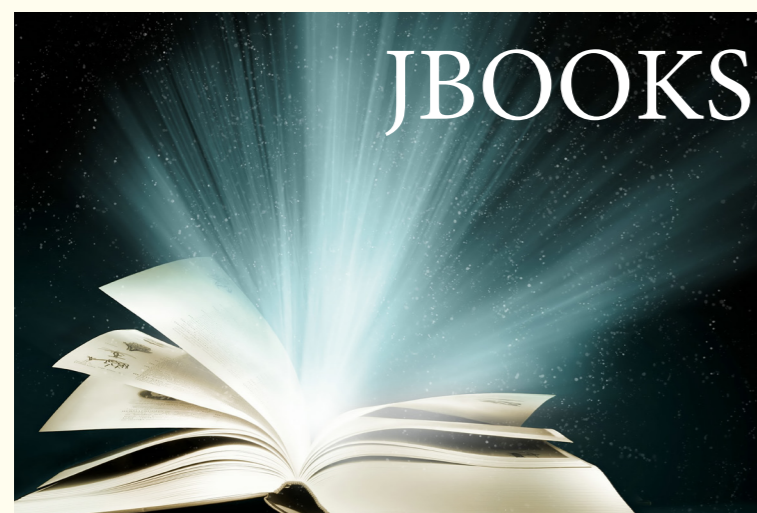
התיאטרון של היהודים ההרריים החל למעשה בעיר דרבנט עוד בשנות ה-30 של המאה הקודמת. אז הוא זכה לכינוי: 'התיאטרון העממי של הטאטים'. כינוי שרווח בשנים אלה לקבוצה גדולה של בני מיעוטים בקווקז הכוללת גם יהודים. השחקנים יצאו לסבבי הופעות בכל רחבי ברית המועצות ובסוף שנות ה-80 ותחילת שנות ה-90 עלו לישראל, והקימו את התיאטרון מחדש בעיר חדרה. תפקיד משמעותי מאוד בהקמה מחדש של התיאטרון הוא של רומן איזייב, המנהל האומנותי של התיאטרון. איזייב הקדיש רבות לשימור המורשת התרבותית של היהודים ההרריים ותרומתו היא עצומה והיום נושא התיאטרון את שמו.

למוסקבה הגיעו, כאמור 12 שחקנים של התיאטרון. יצוין, כי השחקנים עוסקים במקצועות רבי ומגוונים ובהם; מורים, מהנדסים, רופאים ונציגי מקצועות אחרות והמשחק בתיאטרון אינו כמובן משלוח היד העיקרי שלהם.

לראשונה בעולם היהודי

אפליקציה לספריית אודיו של הספרות של היהודים

במבצע מורכב פיתחה קבוצת מתכנתים של קרן 'סטמאגי' אפליקציה סלולארית ראשונה שבה ניתן לשמוע את הספרות העניפה והנדירה של היהודים ההרריים

במבצע מורכב, לראשונה בעולם היהודי, פיתחה קבוצת מתכנתים של קרן 'סטמאגי' אפליקציה סלולארית ראשונה שבה ניתן לשמוע את הספרות העניפה והנדירה של היהודים ההרריים.

JBOOKS הינה שמה של האפליקציה בעלת האוסף הגדול ביותר בעולם של ספרי אודיו של סופרים יהודים הרריים. האפליקציה JBOOKS מיועדת למכשירי Apple העובדים על בסיס מערכת ההפעלה iOS 10.0 וקודמיה: iPhone, iPad, iPod touch, וכן למכשירים העובדים על בסיס מערכת ההפעלה Android.

באפליקציה הייחודית נגישות ליצירות ספרותיות אשר נכנסו לקרן הזהב של הסיפורים המופלאים של היהודים ההרריים שהועברו במסורת מדור לדור של יהודים הרריים והם מוקראים ע"י קריינים מקצועיים.

האוסף הנדיר מתמלא באופן קבוע וכבר כיום הוא מונה מאות ספרים בשפת יהודים הרריים, בשפה הרוסית ובשפה האזרבייג'נית.

פורים תשע"ט בממלכת קהילות 'יהודי הקווקז' // מסע מצולם

מוסקבה

סטברופול

באקו

אזרבייג'ן

גרמניה

”הגיע הזמן שיכירו בתרומת הקהילה הקווקזית לבניין מדינת ישראל”

מר **מרק אפראימוב**. בן העדה הקווקזית, תושב שדרות ומועמד ברשימת 'ישראל ביתנו' לבחירות לכנסת בראיון חג לבטאון 'יהודי הקווקז':

אחד עומד מול משרדי ממשלה ומצד שני פועל לממש את המשאבים הניתנים לטובת התושבים. אני שמח שאני שותף לקואליציה ובראשה ראש העיר אלון דויד ויחבריי למועצה אשר הביאו את שדרות למקום חדש, מקום בו נפתחו שכונות חדשות, רמת החינוך עלתה פלאים, איכות החיים השתפרה מאוד, על כן העיר שדרות הפכה מעיר מוכת קאסמים לעיר שוקקת חיים ומוקד לקליטת משפחות צעירים רבים מרחבי כל הארץ. כמוכן שאני לא לבד ומאחוריי יש קבוצת צעירים ששותפים ותומכים בפעילות. בבחירות אחרונות אף הצלחנו להגדיל מספר חברי מועצה מטעמינו, ולצדי היום חברי מועצה חוה נחשונב וויקטור אברמוב, צעירים נמרצים שימשיכו ויתרמו לא פחות ואף אולי יותר לעירנו שדרות.

אתה עומד בראש רשימת 'שדרות ביתנו'. איך למרות המועקה שיש לציבור בדרום בכל זאת הצלחתם לעשות מה שנראה כבלתי אפשרי בימים אלה?!

אני מאמין כבסופו של דבר, התושבים מצביעים ברגליים. אם אתה מצליח להיות קשוב לצרכים, להציב מטרות ברורות ויעדים, לבנות שירותים שמשרתים את התושבים, בסוף אתה מצליח לרכוש את אמונם.

וכשכיהן שר הביטחון ליברמן היה שינוי?!

מאז כניסתו של אביגדור ליברמן לכהונה של שר הביטחון הרגשנו בעיר את שינוי המהותי במדיניות כל הופעת טרור, אם זו מנהרה או רקטה. רובם שכחו שחמש בעזה אף החל

מרק אפראימוב, אתה מכהן כחבר מועצה וסגן ראש העיר שדרות כמעט שש שנים. פעיל רבות בתחום הנוער ובתחומים נוספים למען 'שדרות ביתנו', מדוע החלטת להתמודד לכנסת?!

אני רואה בצד זה כהזדמנות לעלות מדרגה ולהשפיע ברמה גבוהה יותר. עם הניסיון החברתי והציבורי שצברתי אוכל לתרום להחלטות וקידום החוקים הנדרשים בשטח. אני התחלתי את הקריירה החברתית שלי בהתנדבות לטובת הקהילה ועבודת נוער. בהמשך יזמתי וריכזתי פרויקטים חברתיים ואף הייתי שותף ליוזמה של הקמת גרעינים קהילתיים מקומיים ברחבי הארץ. כשאתה עובד במגזר השלישי- עמותות, קרנות, אתה מרגיש שתמיד חסרים משאבים, ותחושה כזו שמדינה לא נותנת פתרון לבעיות חברתיות. אז החלטתי לעבור צד ולאחר מיונים קפדניים התחלתי לרכז תחום מניעת פשיעה ברחבי הארץ במסגרת משרד לביטחון הפנים. ראיתי שלא מעט משאבים מופנים לשלטון המקומי, אך לא תמיד מגיעים לקהל היעד או כלל לא ממומשים.

ואז מגיעים למועצת העיר?!

בתחילת 2013 בתמיכה של צעירי שדרות החלטתי להתמודד לחברות מועצה בעיר שדרות. מאז התחלתי לכהן כסגן ראש העיר ולהוות אותו גוף מגשר שמצד

”
הקהילה הקווקזית
צריכה להיות גאה
בעבר שלה ולשמור
על המורשת
ותרבות המיוחדת
והיפה שלנו

**”
המסורת
היהודית
שמרה על
היהדות
בגולה וחייבת
לשמור עלינו
גם פה**

צרכים של התושבים.

**הרשויות ברמה הארצית והמקומית אינם עושות די
לדעתך בעניין?!**

אני מאמין שכן נעשה עבודה, אך תמיד יש מה לתקן. לדעתי אוכל לתרום את חלקי לנושאים אלו.

**רשימות ואישים רבים מצהירים שהם יפעלו בעניין
וכמדומני שקמו מפלגות שחרטו על דגלם רק את
הנושא הזה למה כבי' חושב שהוא יצליח?**

כי אני מגיע מהשטח! השכלה לצד הניסיון המגוון והעשיר שיש לי מהווים יתרון.

**כדי להצליח אתה חייב לזכות בשיתוף פעולה עם
ראש הרשימה והצוות המקצועי, לא?!**

בטח, כפי שאמרתי קודם, כשלא הייתי ברשימה קיבלתי גיבוי ותמיכה מלאה מצד יו"ר המפלגה אביגדור ליברמן. בטוחני כשאבחר להיות חבר כנסת שיתוף פעולה רק יגבר. אני רוצה לגעת ברשימה נוכחית של המפלגה, כל אחד מהמועמדים בעל יכולות, ניסיון והשכלה עשירים ביותר. הייתי אומר דור חדש שכל אחד רואה בשיתוף הפעולה ערך עליון, כולנו מגיעים מהמקום של עשייה ועקרונות וזה המשותף ביננו. אני גאה לעמוד בשורה עם אנשים כאלו.

מהם הנושאים המרכזיים שבהם עסקת בעבר בעירייה?

הייתי ממונה על אגף הרווחה, שיקום שכונות, מחלקת הקליטה, תחום נוער בסיכון, יו"ר בטיחות בדרכים בעיר, ועוד. כלומר, בסוף אם אתה מקצועי ונחוש להשיג את המטרות שלך אתה יכול לתת את תרומתך בכל תחום.

איך גורמים להביא עוד תושבים ותעסוקה לנגב?!

צריך לבחון את אפשרויות שיש בידך או לפחות בפוטנציאל. עיר שדרות הינה עיר פריפריאלית ועל כן חסרה פה תעסוקה איכותית, למרות שיש מספר מפעלים כמו אמדוקס ואלביט, אך זה לא מספיק. על כן, שמנו למטרה שעיר תהפוך להיות ידידותית ביותר למשפחות צעירות, כלומר לתת חינוך טוב ואיכותי, צהרונים, פנאי והעשרה מגוונים ומסובסדים, שיפור בתנאי מחייה של התושבים. כלומר אתה חייב לתת לתושבים סיבה טובה להישאר ואף להעביר את מקום מגוריהם לשדרות. כרגע נפתחו 6 שכונות חדשות ואני שמח לראות שרוב הדירות ובתים נרכשים במהרה.

**ישנה אפשרות שהרשימה שבה אתה מתמודד לא תהי' חברה
בקואליציה?**

לדעתי האפשרות זו היא קטנה, כי עדיין גוש הרוב הינו ימני ומפלגת ישראל ביתנו הינו בלתי נפרד מהגוש.

על מה לא תתפשר?

יש לי עקרונות ואידאולוגיה שעמה אני מגיע וברובם הן תואמות לעקרונות המפלגה.

הצטרפתי למפלגה קיבלתי תמיכה וליווי צמוד, ראיתי את מחויבותם לעשייה בעיר שדרות. כיום אני יכול להגיד שלי כפוליטיקאי צעיר זו הייתה תמיכה שאפשרה לי להשיג את המטרות ולבנות שירותים טובים יותר בעיר. זוהי מפלגת "שטח", שקיימת ברמה מוניציפאלית ורואה בה כמקור מרכזי לפעילותה יותר מכל מפלגה אחרת לדעתי. רק כך ניתן לגשת לאזרחים, לנהל קשר בלתי אמצעי ולהיות קשוב לצרכים ובעיות.

שכנים טובים אתה ושר הביטחון לשעבר אמיר פרץ?!

אני מכבד את שר הביטחון לשעבר אמיר פרץ, הוא תרם רבות לעיר ולפוליטיקה ישראלית. מאחל לו הצלחה ומאמין שעוד יעשה למען הציבור.

**מהם הנושאים הראשונים שתבחר לעסוק בהם
לכשתיבחר?!**

קודם כל ללמוד מה זה פוליטיקה הגדולה, ללמוד את תפקידו של חבר כנסת. הנושאים המרכזיים שאני רוצה לעסוק בהם אני מחלק למספר רמות: קודם כל אני מייצג את העיר שדרות, את הדרום, את הפריפריה, ולכן כל דבר שיתרום לקידום אלו יהיה בפתחי. שנית, הניסיון שלי הינו בעיקר בעבודת נוער, בפיתוח ארגונים וגרעינים קהילתיים, קבוצות מנהיגות, חינוך פורמאלי ולא פורמאלי. שלישית, כנציג קהילה אקדם את הכרת המורשת ובתרבויות של קהילות אתניות שכיום מודרות מהשיח. וכמובן אשתדל להיות קשוב לצרכים שעולים מלמטה,

בעצמו לעצור את המפגעים ויתרה מכך היה מוכן להכניס את שלטונו של אבו מוזן לרצועה. הכל התהפך, כאשר החלטות של שר הביטחון לא התקבלו וראש הממשלה יחד עם רמטכ"ל פשוט חזרו להתנהלות של איפוק ותגובה פרופורציונלית. כל זה הביא לחזרה של מטחי רקטות לשדרות ויתרה מכך גם תשלום מיליוני דולרים לארגון טרור חמס.... אני מאמין כי בסוף תושבים מבינים את חשיבותה של המפלגה לביטחון העיר העתידי.

למה מנדטים אנחנו יכולים לצפות?!

אני מאמין כי נגיע לשמונה מנדטים. כולנו רואים שמנסים להמעיט את ערכה של מפלגת ישראל ביתנו בבחירות נוכחיות, אם זה בסקרים או אם זה בהופעות ושיח בתקשורת. אך השטח מדבר אחרת, למרבית מצביעי המפלגה הסקרים "המהימנים" הללו כלל לא מגיעים. לכן אם אנו מקבלים 5 מנדטים בסקרים אלו, מצב אמיתי הוא לפחות כפול.

למה דוקא ישראל ביתנו?!

אני כסגו ראש העיר שדרות קיבלתי תשומת לב יתרה מצד שר הביטחון לשעבר אביגדור ליברמן ומשרת הקליטה לשעבר סופה לנדבר. מאז

**”
בסוף אם אתה
מקצועי ונחוש
להשיג את
המטרות שלך
אתה יכול לתת את
תרומתך בכל תחום**

אירועים לציבור היהודים ההרריים!?

הבעיה המרכזית הינה אי הכרה, הכרה שלילית באנשי הקהילה. סטריאטיפים שליליים מבנים יחס ודעה קדומה כלפי אנשי הקהילה, לכן אני רואה בעצמי דוגמא לאיש מהקהילה שגאה בשורשיו, שאפילו בזכותם אני מי שאני. כפי שאמרתי קודם הגיע זמן שיכירו בקהילה כמו גם בשאר הקהילות, בתרומתן לבניין מדינת ישראל. למשל מי יודע שביסודות הקמת ארגון בר גיורא, שמימנו צמח השומר, עמדו יהודי קווקז. מידע זה מאפשר חיבור מחדש והעלאת כבוד לקהילה בחברה ישראלית.

דוקא העדה הקווקזית שומרת באדיקות על המסורת, האם בישראל ניתן תמצא אוזן קשבת להמשך המסורת הזו? בכלל, מה דעתך על שמירת מסורת ישראל במרחב הציבורי בישראל?

טרם עלייתי לארץ, למדתי שפה עברית, היסטוריה יהודית ושל ארץ ישראל, ספרות ועוד. כל זה, הגיע אליי ממקום המגורים שלי בקווקז וממשפחה שלי. אמא שלי כוהנת ותמיד שמרה על כל מנהגים יהודיים, ואבא שלי גדל כציוני נלהב. אני זוכר היטב שבת כנסת עבורנו היה מקום מפגש, מקום בו היו מתאספים כולם, לכל אחד היה מקום. דבר זה השתנה בארץ, שסעים הרבים, במיוחד בנושאים הדתיים מרחיקים את היהודים ולא מקרבים. אני כל הזמן חישבתי את עצמי היהודי מסורתי, אך בארץ דאגו להסביר שאני חילוני. מכאן, מסורת יהודית שמרה על יהדות בגולה וחיבת לשמור עלינו גם פה. אך לא ניתן לכפייה דתית לשסע אותנו יותר. אפרופו, זו אחד מעקרונות מפלגתיים של "ישראל ביתנו" - מכבדים את המסורת, מתנגדים לכפייה דתית. לדעתי, בביתו של יו"ר אביגדור ליברמן קיים קונצנזוס של כבוד למסורת. אשתו דתייה ושומרת שבת, והוא בעצמו בערב שישי עושה קידוש, אך בשבת יוצא לשחק טניס.

ואיך צופה התנגדות?

ממש לא, דת יהודית חייבת לאחד בין אנשים ולא לזרוע שסע ושנאת חינם.

לסיכום מה אתה מאחל לתושבי ישראל בכלל ולעדה הקווקזית לקראת חג הפסח?

רוצה לאחל לעם ישראל קודם כל אהבה וכבוד הדדי. בשוני שלנו נמצא הכוח שלנו! ולקהילה שלי להיות גאה בעבר שלה ולשמור על המורשת ותרבות המיוחדת והיפה שלנו. חשוב שנבין, שמי שמכבד את הזהות של עצמו יוכל לכבד ולקבל את האחר.

כמי שניהן בתפקיד בכיר במשרד לביטחון פנים, מה דעתך על המדיניות כלפי מחבלים ובני משפחותיהם?

אני חושב שבכל דבר צריך להיות עקביים. אי אפשר מדי פעם להיות תקיפים ולפעמים באותם מצבים לגלות איפוק. אני למדתי פסיכולוגיה ועסקתי במניעת פשיעה - אם יש אפשרות שפעילות טרור תביא להישג הנדרש ללא השלכות, זה רק ידרבן יותר מחבלים. אנו חייבים להיות נחושים ולגלות איפוק, כמו שאומרים במערכת החינוך - אפס סובלנות לאלימות. להחליט על עונש מוות למחבלים, לגבות מענקים שניתנים למשפחות, להביא למצב של טרנספר של מחבלים או שולחיהם.

אתה פעיל בעמותת 'מדור לדור'. במה עוסקת העמותה הזו?

אני יחד עם חוה נחשונוב, שכיום חברת מועצת העיר שדרות, ועם סטס מרדכיב, שכיום מנהל את העמותה, מייסדים של הארגון. מטרתו המרכזית הינה בניית קבוצות מנהיגות-גרעינים קהילתיים מקומיים מקרב צעירי קהילת יוצאי קווקז. קבוצות אלו לוקחים על עצמן את אחריות על סביבתם החברתית והקהילתית.

ואיך שומרים על הקשר עם הציבור כשכל כך עסוקים?

העיסוקים האלה הם למעשה עבודה עם הציבור. בכל מקום אני פוגש את האנשים וכמובן ערך עליון הינו הנהגת "דלת פתוחה" לכל פונה.

כמי שנמנה עם העדה הקווקזית, האם יש לדעתך האם יש תופעה של אפלייה במבני דת וחינוך, בתרבות התורנית,

חשוב שובין, שמי שמכבד את הזהות של עצמו יוכל לכבד ולקבל את האחר

אנו חייבים להיות נחושים ולגלות איפוק. אפס סובלנות לאלימות. עונש מוות למחבלים, לגבות מענקים שניתנים למשפחות וטרנספר למחבלים או שולחיהם

תוכנית ההצלה של הקהילה הדועכת

בירושלים של הקווקז' מקווים כי פתיחתו של המוזיאון הבינלאומי המפואר לתולדות ומורשת היהודים ההרריים במקביל להקמת ישיבה ומקווה טהרה יחזק את הקהילה ויחיה את המורשת והתיירות היהודית הגוברת מישראל ומארה"ב • דוד מרדכיב; 'שמירת המורשת, היא המטרה של מייסדי המוזיאון וקרן 'סטמאגי' " • בגדה האחרת של הנהר גודיאלצ'אי, בעיירה קובה, עיירה ענייה בעלת רוב מוסלמי שנמצאת מול קרסניה סלובודה מביטים בקנאה על הפיתוח ותחזוקת התשתיות רשת הכבישים והחשמל בעיירה • כנען ליפשיץ ביקר בעיירה היהודית העתיקה היחידה בעולם והתרשם כיצד התרבות בקהילה הקווקזית קמה לתחייה

בשפה הג'והורית, שפה יהודית דועכת המורכבת מפרסית ועברית עם השפעות של ארמית וטורקית שמדוברת רק על ידי היהודים ההרריים ילידי חבל הקווקז. הם מביטים בך במבט חודר. זקנים, נשים צעירות, אפילו ילדים עובדה בולטת מאוד במרחב העצום והמבודד של בית העלמין. מאות מגיעים לטקס בכל שנה. חלקם מקצה העולם, הם רואים בהשתתפות בטקס העליה לרגל המרגש עדות לדרך שבה היהודים ההרריים של קרסניה סלובודה חיו במשך כאלף שנה מאז שהיהודים הפרסיים הקימו את העיירה בברכתו של המושל המוסלמי המקומי. גם בבתי הקברות בישראל ניתן לראות

כנען ליפשיץ

קרסניה סלובודה, אזרבייג'אן. ליום אחד בכל קיץ, הגבעות הצופות על העיירה היהודית הזאת בת כמה מאות שנים מהדהדות מבכי וקינה של נשים. הן עולות בשביל צר מהעיירה הזאת של כמה מאות תושבים באזרבייג'אן הצפונית לבית הקברות העצום שלו. זאת התהלוכה השנתית בתשעה באב, יום האבל של העם היהודי על חורבן שני בתי המקדש בירושלים.

המראות בבית העלמין מרגשות. כל אישה יושבת ליד הקבר של יקירה. אם זה הבעל האהוב, הילד, ההורים, אח או אחות. הן תשמענה את קול הקינות במשך שעות

הקווקז, גבריאל גרמן זכרייב המתגורר במוסקבה, ויכלול מוצגים שנאספו מכל רחבי קווקז, כולל תשמישי קדושה, מסמכים ועדויות נוספות של חיים יהודיים ששגשו באזור במשך מאות שנים על גבול בין אירופה לאסיה.

ב'ירושלים של הקווקז' מקווים כי פתיחתו של המוזיאון הבינלאומי המפואר במקביל להקמת ישיבה ומקווה טהרה יחזק את הקהילה ויחיה את המורשת התרבות והתיירות היהודית הגוברת מישראל ומארה"ב. המוזיאון מוקם על הריסות בית כנסת עתיק. בהתאם למסורת, למרות שישנם מבנים חדשים ומשופצים של בתי כנסת אנו מקימים את המוזיאון במתחם בית הכנסת העתיק שכן כאן לא הורסים בתי כנסת בכל מחיר.

אבל בגלל ההגירה הגוברת של היהודים מהאזור הכפרי והעני, חלק מהכפריים והמומחים לענייני הקהילה חוששים לגבי יכולתה לשרוד לטווח זמן הארוך ולשמר את התרבות והשפה שלה. החשש הוא שהמוזיאון שיקום יהיה פחות מחווה חיה, אלא יותר כהנצחה.

'העקומה הדמוגרפית אינה מבשרת טובות', אמר חן ברם, אנתרופולוג מהאוניברסיטה עברית והמכללה האקדמית 'הדסה', העוסק כבר שנים רבות במחקר אודות היהודים ההרריים. 'אני מקווה שהמוזיאון החדש בסופו של דבר לא יהפוך לאנדרטה עבור הקהילה הנכחדת'.

אלפים מתושבי העיירה העתיקה היגרו למוסקבה, ישראל, גרמניה וארה"ב. קשה להגיע למספר מדויק משום שיש עדיין רבים הרשומים כתושבים ובעלותם נכסים בעיירה. 'כאן כמעט ואין מקומות תעסוקה, מדובר בקהילה מזדקנת

הפנינה הבלתי מעוררת של האוסף היא מה שנקרא 'הספר החתוך'. ספר שצורתו הושחתה. לפי האגדה, הרב של קרסניה סלובודה השתמש בספר זה, כאמור, כדי להתגונן מחרבו של מפקד הצבא המוסלמי השייח שכבש את אזרבייג'אן לפני מאות שנים.

במטרה לרצוח אותו. הרב הרים את הספר כדי להגן על עצמו והסכין חתך את הספר לשניים ולא פגע ברב. בתגובה אמר השייח לרב; 'מעולם לא ניסיתי לרצוח אדם והוא ניצל, אני חתכתי ספר קדוש ופשעתי לאלוקים שלא נתן לי לשפוך את הדם שלכם והציל אתכם. אני מבטיח לא לפגוע בכס' השייח הורה מיד להחזיר את כל הרכוש שהם גנבו מהיהודים.

במהלך השנה הקרובה תחנך הקהילה את המוזיאון הבינלאומי לתולדות ומורשת היהודים ההרריים. המוזיאון הולך ומוקם הודות לתרומתם של נגידי בני הקהילה ובהם סגן נשיא הקונגרס היהודי הרוסי ונשיא קרן 'סטמאג' הפועל לרווחתם של יהודי

היהודים הגיעו לעיירה ב-1742 לאחר גלות בבל הארוכה שפיזרה את היהודים ברחבי פרס. בתחילה היו בעיירה כ-20 אלף יהודים כאשר 14 בתי כנסת משמשים את הקהילה. כיום רק שלשה בתי כנסת פעילים המשמשים את יהודי העיירה כאשר אחד מהם בימים אלה הופך למוזיאון היהודי במקום.

בתקופת השלטון הסובייטי היו בעיירה 11 בתי כנסת, אבל הם לא פעלו. הקומוניזם היה אז הדת היחידה. ובכל זאת, יהודי הקווקז המשיכו לשמור על הגחלת בבתיהם. הם שמרו שבת, הסבו לליל הסדר ושמרו בקנאות על מאכלות כשרים. כאן לא היו נישואי תערובת.

דיוקנאות על מצבות, אבל כאן בקרסניה סלובודה על מרבית המצבות, ועל כל המצבות מהעשורים האחרונים, חרוטות תמונותיהם של המתים. וכל המצבות שחורות.

השייח נכנס לבית הכנסת ופנה לכוון הרב שקרא באותו הזמן בספר הקודש במטרה לרצוח אותו. הרב הרים את הספר כדי להגן על עצמו והסכין חתך את הספר לשניים ולא פגע ברב.

כמה מהמצבות מכוסות בניילון לבן. אלה קברים בני פחות משנה. על פי המנהג המקומי חושפים את המצבה רק אחרי שנה, ובינתיים היא מכוסה. על אחת המצבות; פסל אבן של ציפור. עדות לכך שהמנוח לא הותיר אחריו ילדים. במתחם קטן מוגדר הסמוך, ארבע מצבות: אימא גולדה, אבא אפרים והילדים אליה וחווה. הוא בן שבע במותו, היא בת חמש. משפחה שלמה שנספתה בהתרסקות מטוס נוסעים ברוסיה לפני כעשר שנים. על לוח שיש חרוטה תמונה משפחתית ומעליה תמונת המטוס שהתרסק, בואינג 737.

השנה ראתה העיירה תופעה מעניינת במיוחד. עשרות תלמידי ישיבה ממוסקבה באו לראשונה להשתתף בחוויה המרשימה המסורתית של העלייה לרגל לבית העלמין היהודי במהלך תשעה באב. ישראל לאזאר, בנו של הרב הראשי של רוסיה, הרב בערל לאזאר, הצטרף לתלמידי הישיבה כמדריך שלהם. 'עבור מישהו כמוני, שקרא רק בספרים על כפרים ועיירות יהודיים באירופה שהיו לפני השואה, המקום הזה הוא בלתי יאומן', הוא אומר, זה כמו נסיעה מאות שנים אחורה בזמן'.

העיירה קירמיזי קסבה שבאזרבייג'ן או בשמה הרוסי קרסניה סלובודה, 'הכפר האדום' היא אחד משני היישובים היחידים בעולם מחוץ לישראל, שכל תושביהם יהודים. כ-1200 איש חיים כאן, בעיירה שבה 13 בתי כנסת, בית עלמין עתיק ואפילו אולם אירועים כשר, אבל באוויר יש געגוע למה שזכתה העיירה לכינוי 'ירושלים של הקווקז'. העיירה נמצאת במזרח אזרבייג'ן שעל גבול איראן בסמוך לעיר קובה שמצידה האחד של העיר גרים מוסלמים ובצדו השני גרים יהודים כאשר נהר מים מפריד ביניהם. בגדה האחרת של הנהר גודיאלצ'אי, בעיירה קובה, עיירה ענייה בעלת הרוב המוסלמי מביטים בקנאה על הפיתוח ותחזוקת התשתיות רשת הכבישים והחשמל בעיירה.

קודם לכן שכנה העיירה על ההר הסמוך ושמה היה 'קוסרי' ורק לאחר מכן כאשר הפרעות פסקו והיהודים הרגישו בטוחים יותר הם עברו לעיירה למטה הנמצאת שם עד היום.

אחד האגדות המועברות מדור לדור מספרת על הרב הראשון של העיירה, ראובן בן רבי שמואל, שחי לפני כ-250 שנה. באותו הזמן התרחשו פרעות בכל האזור על ידי השייח נאדיר שכבש את האזור כדי להעצים את כוחו. כאשר הגיע לעיירה היהודית הוא רצה לרצוח את כל הגברים של הקהילה כאשר רובם היו בתפילה בבית הכנסת. השייח נכנס לבית הכנסת ופנה לכוון הרב שקרא באותו הזמן בספר הקודש

ישראל לאזאר, בנו של הרב הראשי של רוסיה, הרב בערל לאזאר, הצטרף לתלמידי הישיבה כמדריך שלהם. 'עבור מישוהו כמוני, שקרא רק בספרים על כפרים ועיירות יהודיים באירופה שהיו לפני השואה, המקום הזה הוא בלתי יאומן', הוא אומר, זה כמו נסיעה מאות שנים אחורה בזמן.

וחיוניותה לטווח ארוך נמצא בסימן שאלה', אמר ברם. 'המסורת של ט' באב נותנת לקהילה 'הרבה כוח', אבל זה לא מספיק כדי לאזן את ההשפעות של הדלדול גדול בקרב הקהילה שהיו בה 8000 חברים לפני 30 שנה. אך לצערי, לאחר ט' באב ואחרי חגי תשרי, נותרים בעיירה רק כמה מאות בודדות' אומר ברם.

בימים מסביב לט' באב העיירה השלווה והקסומה הזו מתעוררת לחיים. בארבעת בתי-קפה שבבעלות יהודית אנו פוגשים, עשרות גברים

יהודיים משחקים שש-בש ושותים תה שחור מסורתי בכוסות זכוכית קטנות, ומסננים את הנוזל החם דרך קוביית סוכר שמחזיקים בין השיניים הקדמיות.

ביום תשעה באב, בית הכנסת הראשי 'שבע כיפות', שממוקם מעבר לפינה של המוזיאון החדש, גדוש בגברים מתפללים. תחילה התאספו בכיכר מול בית הכנסת העשוי מעץ מהמאה ה-19. ממתנינים בסבלנות לגבאי שיפתח את הבניין. אז הם הסירו את הנעליים ודרכו יחפים לתוך החלל הפנימי המכוסה בשיחים. מנהג המזכיר את התנהגות המוסלמים במסגד. בקהילה מאמינים שהמנהג הוא תוצאה של מאות שנים של דו קיום באזרבייג'אן, מדינה עם רוב שיעי.

את קברי קרוביהם.

'אני מניח שלא ראיתם מימיכם מחזה שכזה - אומר דויד מורדכיב, מנהל קרן 'סטמאג' במוסקבה. מורדכיב ופעילים אחרים שפועלים לפיתוח המורשת של קרסניה סלובודה, ממחישים כמה היהודים ההרריים מכל רחבי העולם דואגים בלהט לשורשים של הקהילה שלהם ויש להם גאווה יחידה רבה מאוד. 'הקהילה שלנו - הוא אומר - היא עד כדי כך עתיקה שהיא קדומה לחלוקת יהודים לספרדים ואשכנזים'. ליהודים ההרריים, כידוע, יש שפה משלהם, מנהגים שונים וסגנון ייחודי של קריאה בתורה.

'המודעות הזו היא העומדת מאחורי בניית המוזיאון החדש ע"י המייסדים שנולדו בעיירה הזו וחשים מחויבות גדולה לשמר את התרבות והמורשת'. הבניין שהיה בעבר בית כנסת ישמש כמוזיאון ואמור להיפתח בשנה הבאה והוא

יהפוך לבניין הראשון בעולם המוקדש לשמירת תרבות של היהודים ההרריים ומורשתם.

מורדכיב מודע היטב למצב האוכלוסייה בעיירה ומקווה שהמוזיאון החדש ימשוך ישראלים ותיירים אחרים מבאקו, בירת אזרבייג'אן, הנמצאת כ-160 ק"מ משם. התיירות מישראל לאזרבייג'אן גדלה באופן דרמטי ויש טיסות ישירות מישראל חמש פעמים בשבוע. 'כאשר אנחנו שמים מקום כזה במפת התיירות היהודית אנחנו מקווים שמאות תיירים יגיעו לפה כל יום, אומר מורדכיב, זאת הזדמנות לאכסניות, מלונות, נהגי מוניות, מדריכי טיולים. וזה יספק עבודה לחברי הקהילה'.

'בלי תעסוקה אין הרבה תקווה שקרסניה סלובודה תישאר עיירה יהודית אמר אשורוב, יהודי הררי מרוסיה, שהועסק ע"י 'סטמאג' לפני כשלוש שנים כרב העיר.

ליום אחד בכל קיץ, הגבעות הצופות על העיירה היהודית הזאת בת כמה מאות שנים מהדהדות מבכי וקינה של נשים.

'שמירת המורשת, היא המטרה לטווח הארוך של גרמן זכריב, שייסד את 'סטמאג'. הוא תרם תקציבים משמעותיים לפתיחת ישיבה ומקווה בקרסניה סלובודה. יחד עם חבריו האמידים השקיעו מכספם לתחזוקת התשתיות האורבניות עבור בני הקהילה שרוב החברים בה הם גמלאים בעלי הכנסות נמוכות. בקרסניה סלובודה יש כבישים סלולים ורשת חשמל המוגנת מפני סערות. זה מהווה ניגוד מדהים בקובה השכנה, עיירה ענייה בעלת רוב מוסלמי שנמצאת מול קרסניה סלובודה בגדה האחרת של הנהר גודיאלצ'אי.

פה יקל על מחקר, דיגיטציה ואולי אף סטנדרטיזציה, הוא אומר.

בהתייחסו לקרסניה סלובודה אומר ברם 'לעיירה יש להערכתו פוטנציאל גדול לתיירות, כולל תיירות חינוכית, ולא רק מישראל. זה יישוב יהודי מסורתי כפרי אחרון בעולם, סוג של השטייטל אחרון'. הוא אמר שייחודיות הקהילה יכולה להיות רלוונטית לכל יהודי העולם. זה יכול להפוך למרכז חינוכי חשוב ומקום שחייבים לבקר בו עבור יהדות עולם', אמר ברם.

אשורוב מפעיל היום ישיבה שבה הוא מלמד לימודי יהדות לילדים קטנים בנים ובנות, 'אבל גם תוספת לימודי מתמטיקה ואנגלית, כדי לתת להם את מה שהם צריכים בעולם, כדי שיוכלו למצוא תעסוקה - ברוסיה, בישראל או פה', הוא אומר. 'מציאת תעסוקה - זאת הדאגה הכי גדולה והסיבה העיקרית, לכך שצעירים עוזבים את המקום הזה'.

בעיר יש גם שוחט, שמבצע שחיטה כשרה. אשורוב החליף את אלעזר ניסימוב, בן 35, שוחט ובוגר ישיבה שהיה בתפקיד של רב העיירה שנים רבות אחרי שקודמו בתפקיד פרש לגמלאות. כמו עוד אלפים מבני הקהילה, ניסימוב גר כיום במוסקבה.

מורדכייב אוסף מיצגים למוזיאון מכל רחבי קווקז. אחד המוצגים - טלית ממאה ה-19. בפנינת הטלית טלאים מבד אדום עבה. עובדה שהקלה על השימוש בטלית כחופה.

בין המוצגים האחרים- כרכרה רתומה לסוסים מהמאה ה-19 ועשרות מסמכים וביניהם כתובות

הפנינה הבלתי מעורערת של האוסף היא מה שנקרא 'הספר החתוך'. ספר קודש שצורתו הושחתה. לפי האגדה, הרב של קרסניה סלובודה השתמש בספר זה, כאמור, כדי להתגונן מחרבו של מפקד הצבא המוסלמי השייח שכבש את האזרבייג'אן הצפוני לפני מאות שנים.

'המפקד, כידוע, נבהל ממה הוא עצמו עשה ופחד מהעונש האלוקי שהוא יקבל, אז הוא לא פגע ביהודי כדי לכפר על מעשים שלו', אמר מורדכייב, כאשר הוא מתייחס לאגדה זו. 'האגדה מסביב לספר הזה נובעת מלב המסורת על הכבוד ההדדי בין מוסלמים ליהודים פה. כאן לא תשמעו על אירועים אנטישמיים וגברים בכיפות או לבוש יהודי אחר כמעט ולא מושכים תשומת לב ברחוב'.

כמו הרבה מיצגים שמורדכייב אוסף אותם, הספר נמכר לסוחר עתיקות במחיר נמוך מאוד מהמחירו בשוק העתיקות. רבי אברהם ישראל פרייליך מישראל שעוסק בסחר תשמישי קדושה עתיקים, מכר אותו ליהודי הררי שגר ברוסיה במחיר \$250000 בשנות ה-2000, כפי שאמר מורדכייב. הקונה הסכים שהספר יוצג בפתחת המוזיאון והעתק יישאר שם באופן קבוע.

מורדכייב אוסף גם מילונים של ג'והורי. המוזיאון החדש שם למטרתו לבנות את הספרייה הגדולה בעולם של ג'והורי כדי להקל על מחקר שיכול לאפשר שימור הלשון, שמדוברת על פי אומדן כעשרת אלפים יהודים ברחבי העולם.

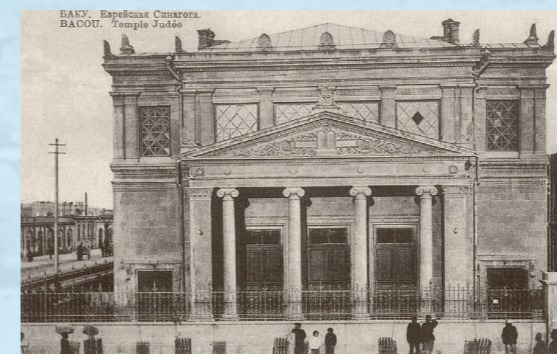
'לשפה הג'והורית מעולם לא היה אלף-בית מוסכם', אומר מורדכייב. 'חלק כתבים ג'והורי באותיות קיריליות, אחרים משתמשים באותיות של האלף בית האזרי וחלק מאייתים באותיות עברית. אנחנו מקווים שריכוז כל הספרים הללו

פרקי היסטוריה בדרך לפסגות

ניצוד הוקמה הקהילה היהודית בחבל קווקז

דרכם של היהודי שהתיישבו בחבל הקווקז נשארה עד היום אחד הדפים הבלתי ידועים בהיסטוריה. על פי אחת האגדות; יהודי קווקז הם מצאצאי עשרת שבטי ישראל אשר עפ"י הוראתם של מלכי אשור התיישבו במדי

ביקרו בקהיר. ואילו בקובה עד לתחילת המאה ה-20 נשמרו ספרים שהודפסו בוונציה בשלהי המאה ה-16 ובתחילת המאה ה-17.

באותו זמן מתיישבים יהודים רבים ומקימים קהילות צפונית מאזרבייג'ן בת ימינו ובצפון דגסטן. אחד העמקים שליד דרבנט נקראה 'ג'והוד-קטה' - הגיא היהודי.

החל מהמאה ה-18 עוברים על המיישבים היהודים ימים קשים. היהודים נקלעים לשטח האש ומרכז המאבקים על האדמות כשעליהן נלחמות; רוסיה, איראן, תורכיה ועוד מספר מנהיגים מקומיים. את היהודים רצחו, לקחו לשבי, אסלמו בכפייה. מעטות היו הקהילות היהודיות אשר הצליחו לשרוד. דווקא באותה תקופה, בזכות חסותו של המנהיג המקומי

בהתאם לעדויות היסטוריות עקיפות וכן על סמך ניתוח השפה של היהודים ההרריים - הג'ואורי - ניתן להניח, כי ביסודה של הקהילה היו יהודים אשר התיישבו באיראן הצפונית. אליהם הצטרפו גם יוצאי האימפריה העות'מאנית. הגירה זו התרחשה בתקופה שבין אמצע המאה השביעית והופסקה במאה ה-11. בתקופות המאוחרות יותר עברו היהודים מדרום קווקז צפונה, לדגסטן. על פי אחת הדעות; נסיכי ממלכת הכוזרים קיבלו עליהם יהדות דווקא בזכות השפעתה של הקהילה היהודית.

מתחילת המאה ה-19 בעיר דרבנט התחילה את דרכה קהילה אשר הייתה מורכבת מיוצאי כפרי קייטאג. מתיישבים שנדדו ממקום למקום בתקווה למצוא פרנסה, התיישבו בעיר והקימו את אחת הקהילות הגדולות ביותר של היהודים ההרריים ומאחור יותר הפכה אכן העיר דרבנט לאחד המרכזים החשובים של היהודים ההרריים.

באמצע המאה ה-13 נמצאו חוקרים שערכו מסע במקום ומספרים על יהודים רבים המתישבים במזרח קווקז. על פי הידוע, היהודים ההרריים שמרו על קשר עם הקהילות היהודיות במדינות הים תיכוניות. במקורות מצריים אנו מוצאים דיווחים על "סוחרים יהודיים מצ'רקסייה" אשר

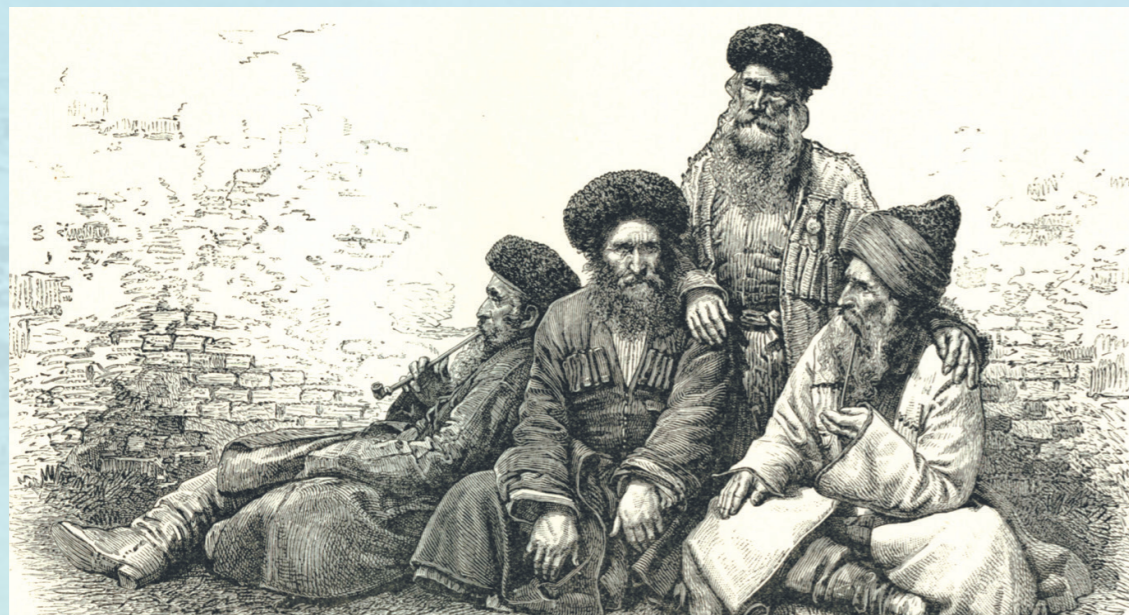
גוסיין חאן ובנו פטאלי הוקם היישוב היהודי קרסניה סלובודה מעברו השני של הנהר שבו שוכנת העיר קובה.

בתחילת המאה ה-19 כבשה וסיפחה לעצמה רוסיה מספר רב של מדינות בחבל הקווקז. וכך בעצם הופעים רוב היהודים ההרריים לנתיני האימפריה הרוסית.

באמצע המאה ה-19 היהודים ההרריים התחילו להשתכן ליד מבצרים רוסיים ובמרכזים אדמיניסטרטיביים בצפון קווקז. כך הוקמו הקהילות היהודיות בבוינאקסק, במחצ'קלה, בחסוויורט, בגרוזני, במוזדוק ובנאלצ'יק.

עד לפני העלייה מברית המועצות בשנות ה-70 היהודים הרריים התיישבו לרוב ברפובליקת אזרבייג'ן ובצפון קווקז - בדגסטן, בצ'צ'ניה, בקברדינו-בלקריה ובחבל סטברופול.

כיום חלק הארי של קהילת היהודים ההרריים עלו לישראל. הקהילה הגדולה ביותר בתפוצות הוקמה בארצות הברית. במקום השני בכמות היהודים ההרריים היא הקהילה ברוסיה. כמו כן מתיישבים היהודים ההרריים גם באזרבייג'ן, בגרמניה, בקנדה ובאוסטריה.

„במוסקבה גיליתי את היהדות הקווקזית“

הפתעה נכונה לנו בבית הכנסת הקווקזי המפואר בקומה השנייה של בית הכנסת הגדול: 25 אלף איש מונה קהילה יהודי קווקז במוסקבה, ויש קהילות באמריקה, להם שני בתי כנסת באושיין פארקווי, בישראל וכמובן בקווקז • שוחחנו עם בחור בעל תשובה מירושלים שמשמש כאן כרב וחזן ומוסר שיעורים • פגשנו גם את דוד מורדכיב שיעורך את הירחון היהודי שמפיצה קרן הצדקה של משפחת זכרייב ושמענו מיו"ר הקרן גרמן זכרייב, איך הפך את התאריך העברי כ"ו באייר של יום הניצחון על הנאצים **התשיעי למאי ליום השחרור וההצלה** שמצוין מידי שנה בכל תפוצות ישראל

להכיר עוד בית כנסת. זה היה בית כנסת קווקזי. כלומר, של הקהילה הקווקזית. מיד משכנסתי ניגש אלי צעיר שניכר היה שהוא "מאן דאמר" בבית הכנסת ושאל אם ארצה לשתות כוס תה. לא רק התה גרם לי להתעודד אלא עצם הדאגה והאכפתיות. אני לא רוצה חס ושלום לקטרג, אבל בבתי הכנסת האשכנזים איש לא ניגש אלי עם שאלה דומה. כן, אמרתי לו, אשמח מאוד, אבל אחרי התפילה. קבענו אפוא ל"שעת תה" ביחד אחרי התפילה. כבר אז חשבתי בלבי שאבקש ממני שיספר קצת על בית הכנסת ועל הקהילה במוסקבה ובכלל, אם יש דבר כזה.

למחרת, ערב החזרה לירושלים, פגשתי את דוד מורדכיב,

עמנו בבית הכנסת האשכנזי וסיפר לנו בתקופת ילדותי זיכרונות מקווקז. מהיכן אדע שיש היום קהילות קווקזיות מאורגנות בלא מעט מדינות בעולם? עד שלא הגעתי למוסקבה לא ידעתי... בית הכנסת הגדול במוסקבה. 'שחרית' בשעה 8:30 ואני יוצא מהמלון בזמן, בלי לדעת שבשעה זו הפקקים בלב מוסקבה דומים לפקקים של כביש החוף בארץ ישראל או המנהרה למנהטן בשעה דומה. ככל שדחקתי בנהג המיומן שעשה כל מה שיכל, הגענו ב-8:50. נפשי הייתה עגומה עלי. בבית הכנסת הגדול כבר אחזו בשמונה-עשרה. לא מתאים לי, בוודאי לא כשאני אורח... איש הביטחון בכניסה או לפחות מה שנראה כאיש ביטחון, שהיה אחראי על ה'מגנומטר' בכניסה או לפחות מה שנראה כ'מגנומטר', ראה את פניי ועודד אותי: תעלה לעזרת נשים, באגף הימני, יש שם דלת שמובילה לבית-כנסת קטן. שם מתחילים בעוד עשר דקות. ב-9:00. עלצתי בקרבי. גם תפילה בזמנה, גם

רשמי ביקור / צבי יעקבזון

על יהדות קווקז - שכונת 'יהודי ההרים' או 'היהודים ההרריים' - לא ידעתי מאומה, או כמעט מאומה. חשבתי שמדובר בקהילה שכבר נכחדה אי שם אי פעם בידי הנאצים. ידעתי שהייתה 'פזורה' או 'תפוצה' כזו משחר ילדותי, אבל לא יותר מכך. איך ידעתי? כי היישוב בארץ-ישראל בו נולדתי וגדלתי, באר יעקב, קרוי על שמו של הרב יעקב יצחקי, רבם של יהודי קווקז אז, שרכש אדמות בבאר יעקב עבור משפחות שעלו מדאגסטן ומקווקז. מדובר בשנת 1900. לצד הרב יעקב יצחקי רכש באזור אדמות גם מאיר דיזנגוף, לימים ראש עיריית תל אביב, עבור עולים מרוסיה ומפולין ואף ארגנטינה ואיראן. ידעתי אפוא שלישוב באר יעקב חובת הכרת הטוב למי שהיה רבם של יהודי קווקז לפני יותר 120 שנה. לא הייתה בבאר יעקב קהילה קווקזית מאורגנת, ולא הכרתי יהודים שהיו צאצאי עולים מקווקז, זולת אחד שהתפלל

ישראל ויש גם באמריקה. באושיין פארקווי למשל יש לקהילה שני בתי כנסת גדולים."

אתם נקראים 'קווקזים'? המוצא שלכם זה מקווקז?

"כן. אנחנו יוצאי חבל קווקז ולפי מה שאנו יודעים לשם הגענו מאיראן ותורכיה. אבל ברוסיה לא קוראים לנו 'קווקזים' אלא 'היהודים ההררים'. זה הכינוי הפופולרי שלנו כאן."

אתם למעשה רוסים?

"הקווקזים ברובם התגוררו במדינות אזרביג'אן ורוסיה. בעיקר בערים בקווקבה."

נחזור לעיתון: יש בו משהו יהודי?

"בוודאי. יש בו למשל מדור של תשובות בהלכה. כל פעם מישהו אחר עונה על השאלות שמגיעים אלינו. לפעמים אלו רבנים קווקזיים ולפעמים אחרים. גם אשכנזים."

אתה הרי קשור לקרן של משפחת זכרייב. מה המטרה שלה?

"לגרמן יש שישה אחים ושלוש אחיות. הם התייתמו מאביהם בצעירותם גרמן היה בן 7 כשאבא שלו נפטר."

יוצא קווקז ואחד מעוזריו של גרמן (גבריאל) זכרייב שנחשב פה לפטרון יהדות קווקז במוסקבה ובעולם כולו. דוד היה רכון על דפי עיתון שהגיעו אליו במייל כשהוא עושה הגהות אחרונות לפני הדפסתו. מסתבר שליהדות קווקז יש עיתון משלה. ליתר דיוק: "לקרן סטמאגי". זו קרן שייסדו האחים לבית זכרייב והיא נועדה ליוצאי קווקז. שם הקרן מורכב משמות האחים לבית משפחת זכרייב.

דוד מורדכיב יושב בחדר לא גדול במבנה הצמוד למבנה תואם שבו משרדיו המפוארים של גרמן וזכרייב. הוא מבקש ממני לעבור ביחד אתו ולהציע רעיונות. לא רק עיתון יש להם אלא גם ערוץ טלוויזיה אינטרנטי. הבדיקות שלהם מעלות על 'כניסות' במספרים עצומים. אני מציע לו לשדר מדי יום שישי "וורט" דבר תורה ואגדה לפרשת השבוע מרבי שלמה משה עמר רבה של ירושלים או מהרב דוד לאו הרב הראשי לישראל. הוא מתלהב ואני מניח-וביה סוגר קצוות עם מי שעושה זאת מדי שבוע בישראל. משהו טוב כבר יצא מהמפגש הזה...

מה הרעיון של העיתון?

מרדכיב: "העיתון כמו הערוץ נועד לחבר את כל בני הקהילה. העיתון נשלח לכל הקהילות הקווקזיות במוסקבה ובעולם. הוא מדווח על אירועים בקהילה, על חדשות שקשורות אלינו ויש בו גם תכנים יהודים וחינוכיים. אנחנו מקבלים הדים ומשובים (פידבק) חיוביים מאוד כל חודש. אגב, לא רק קווקזים קוראים את העיתון אלא יהודים רבים שלא נמנים על הקהילה. כך גם בערוץ. אין הרבה ערוצים בעלי תכנים יהודים בשפה הרוסית."

איפה יש קהילות קווקזיות?

"קודם כל במוסקבה יש קהילה מאוד גדולה. יש גם בקווקז הצפונית והדרומית. יש קהילה גדולה בארץ"

יהדות קווקז הייתה עד מלחמת העולם השנייה קהילה יהודית גדולה. רובם בצפון ובמזרח קווקז אבל גם במדינות אזרביג'אן, צ'צניה ודאגסטן. עד תחילת מלחמת העולם השנייה היו קיימים בעיר קובה למעלה 11 בתי כנסת ושתי ישיבות. עם עליית המשטר הסובייטי בברית המועצות החלה רדיפת הדת ובהם בקהילות יהודי הקווקז. הם סגרו את כל בתי הכנסת בעיירה למעט אחד, שנותר פעיל עד היום הזה. בקווקז יש שמכנים את קובה בשם 'העיירה היהודית האחרונה' בגלל מתחם המגורים המופרד והעצמאי שלה, שריד למאות עיירות יהודיות שהיו קיימות באירופה עד לשואה. הכינוי 'היהודים ההרריים' (ברוסית: גֹרְסְקִי יִבְרָאִי), ניתן על ידי הרוסים לקהילות היהודים במזרח הקווקז החל במחצית הראשונה של המאה התשע עשרה, עם כיבושו של מזרח הקווקז על ידי 'אימא רוסיה'."

אימא שלהם ברוך השם עדיין חיה והם דואגים לה במסירות. המשפחה הקימה את הקרן וגרמן הוא הרוח החיה בה. היא מיועדת לעזור לשמר את היהדות הקווקזית, לקרב יהודים ליהדות, לסייע לבתי כנסת קווקזים, לאחד בין הקהילות שלנו."

הקרן מסייעת רק ליהודים קווקזים?

"לא רק, אבל בעיקר. הקהילה הליטאית של הרב פנחס גולדשמידט גם זוכה לסיוע מהקרן. וגם ישיבת 'תורת חיים' שבראשות הרב משה לבל ועוד."

נפגשנו באזור 'סאדווד' שבקצה מוסקבה (הבנויה כמין עיגול). על הגבול של חוץ לעיר. כאן הממלכה של גרמן זכרייב: מרכז מסחרי ענק שבו למעלה מעשרת אלפים חנויות שמשלמים שכירות חודשית וגם מקבלים שירותים נלווים. יש כבר כאלו ששכרו חנויות לתקופה ארוכה והם משכירים לאחרים תמורת עמלה. הרבה מאוד יהודים, אומר לי דוד מרדכיב, מתפרנסים כאן. בהם גם לא מעט שומרי מצוות. הוא מציע לי להצטרף אליו לראות את המסעדה הכשרה שנוסדה כאן עבור יהודים אלה ובעיקר את בית הכנסת המפואר ואולם השיעורים לידו. יש כאן תפילות שלוש פעמים ביום. בחדר השיעורים תמצא תמיד אברך שלומד עם אנשים. את כל זה מממנת הקהילה ובעיקר גרמן זכרייב. כלומר מהקרן. לעיתים קרובות 'מייבא' גרמן רבנים ואברכים מישראל שיבואו לומר שיעורי תורה ושיחות.

.....

נשוב לבית-הכנסת של הקווקזים במוסקבה, קומה מעל אולם בית הכנסת הגדול הליטאי. המניין לא היה ברווח אבל גם לא בצמצום, בשונה מבית הכנסת הספרדי שם הייתי יום קודם לכן ה'עשירי'. בית-כנסת מפואר גם במושגים של בתי כנסת ספרדיים. העיטורים על התקרה ובצדדים כל כך יפים ואתה לא מצליח להבחין אם זה עיטור אמיתי או ציור. לפי כמות ההקדשות על הקיר, הקהילה גדולה. בית-הכנסת הזה קיים מעל 20 שנים. השתיחים פה מככבים. אחר כך הבנתי שיהדות

אלפים שומרי שבת, וזה קצת. חמשת אלפים שומרי שבת זה קצת. רק שתבין שזה לא מחולק למשפחות שומרות שבת ולא שומרות שבת אלא בתוך המשפחות עצמם יש כאלו שעוד לא התחזקו ויש כאלו שכבר התחזקו."

איך מתחזקים פה?

"מגיעים בגלל אירוע כזה או אחר לבית הכנסת, ונחשפים לשיעורים או לפעילות, ולפעמים מתקדמים. יש במוסקבה גם פעילויות של קהילות שונות, ויש בתי כנסת של חב"ד שמקרבים יהודים. גם בבית הכנסת הגדול של הרב גולדשמידט יש שיעורים. יש פה 'קירוב' ו'חיזוק'. בחמש השנים האחרונות התגיירו פה לדעתי כ-50 אנשים."

אני רואה כאן כיסא של אליהו. אתם עושים פה בריתות?

"כן. בוודאי. הדור הצעיר מביא את הילדים שלהם, עושים להם ברית מילה, הכול לפי ההלכה."

מי הרב שלכם?

"תשמע... אני משמש פה כרב קהילה. כל מה שקשור לבר מצוה, חתונה, לא עליכם אם מישהו נפטר אני אחראי על הקבורה ועל ה'שבעה' וה'שלושים'. חוץ מבריתות אני משרת את הציבור בכל נושא."

נולדת בקווקז?

"נולדתי בבאקו. בגיל שנתיים עליתי לארץ ישראל. אפילו כמה חודשים לפני גיל שנתיים. למדתי בישראל בבית ספר ובתיכון ואפילו התגייסתי לצבא. מגיל 15 התחלתי להתחזק אבל אחרי הצבא הגעתי לשיבת 'מחנה ישראל' של הרב אהרן פיינהדלר וגם לשיבת 'שערי קדושה' של הרב בן-פורת ליד ה'שטיבלאך' של מאה שערים..."

ואיך הגעת לפה?

"לפני חמש שנים דוד שלי קרא לי לבוא. הייתי בעל-תשובה - כלומר הלוואי שאזכה להיות בעל-תשובה אמתי - ולא תכננתי לעסוק בענייני הדת של הקהילה. אבל היה ממש חוסר פה, לא היה חזן ולא רב ולא שיעורים, ובקשו ממני לתרום מה שאני מסוגל, והיום המצב הוא שאני ממלא את כל הפונקציות הללו. התחלתי בקטן ונשארתי פה."

למעשה יש לכם פטרוניים. משפחת זכרייב שהם בעצמם קווקזים...

"הם שייכים לקהילה ותומכים ואם הגבאי יאמר להם שהוא זקוק לתמיכה מיוחדת הם תמיד יעמדו לימיננו. האחים זכרייב מגיעים לפה לפעמים אבל לגרמן יש בית כנסת משלו וקהילה משלו. יש לו לב רחב. הוא אישית עוזר לכל קהילות הקווקזים בעולם וגם לנו."

הקווקזי שלי, אבל תקרא לי בשם הישראלי שלי: רמי. זה שם שהיה נפוץ בארצות האסלם בקו. כמו שאנחנו יודעים, הרבה רבנים נקראו בשמות ערביים. כמו עבדאללה. אבל בוא לא נעשה מזה עניין גדול...". גם לאחד המתפללים שלא כל כך מבין עברית אבל נהנה לשבת עמנו יש שם ערבי: פאריד. שם פרטי פאריד; שם משפחה אליעזר. שניהם ילידי באקו. פאריד לומד קצת עברית ושומע שיעורים מרמיל, ומפעם לפעם מצטרף ללימוד גמרא או הלכה באחד הכוללים שבסביבה. אני שואל לדעתו על רמיל והוא ממלא פיו תהילה: יהלום! רק שיתחתן בקרוב... הוא כבר מעל גיל 25...

קווקז ידועה בשטיחיה המיוחדים והיקרים. גם על הגדר של הבימה מונח שטיח, וגם דגל המדינה. המתפללים פה רואים בזה סממן דתי משהו. מבחינתם זו לא מדינת ישראל אלא ארץ ישראל. מצד ימין 'כיסא של אליהו', מפואר מאוד. הוא לא מאובק אלא נקי ומבריק. כלומר, משתמשים בו... התפילה מסתיימת ואני רומז לרמיל שיפרע את השטר. הוא פורע בעין טובה: כוס תה מדיף ריח ניחוח. קוראים לו רמיל, ואתם כמובן תחשבו שיש כאן טעות כתיב. רמיל? אכן כן, זה שם מוסלמי. כך היו קוראים לילדים שנולדו בבקו או בקובה. אולי זה מלמד על הפחד שהיה שם מפני המוסלמים העוינים.

רמי זה רחמים? זה אברהם?

רמיל צוחק: "זה לא זה ולא זה. זה רמיל. זה השם

אתמול הייתי למטה והתפללתי בבית הכנסת הספרדי, וכעת אני מגלה בית כנסת קווקזי. יש לכם במוסקבה קהילה?

"בוודאי שיש לנו כאן קהילה קווקזית. יש במוסקבה קרוב ל-25 אלף יהודים קווקזים, כלומר שמוצאם מקווקז."

וכמה מהם שומרי שבת?

"אני משער שבין ארבעת אלפים לחמשת אלפים. אנחנו נחשבים לקהילה קטנה יחסית."

25 אלף יהודים זו קהילה קטנה?

"יחסית. כי מתוך ה-25 אלף יהודים, לצערנו רק כמה

ואם יש לך שאלות בהלכה?

"קודם כל לא אם אלא יש, והרבה. אני בקשר קבוע עם רבנים בארץ-ישראל. אחד מהם הוא הנכד של הרב עובדיה יוסף זצ"ל, גם שמו ייבדל לחיים הוא הרב עובדיה יוסף, אני לא יודע אם הוא בן של הראשון לציון רבי יצחק או בן של הבן הבכור של הרב זצ"ל, רבי יעקב זצ"ל. אני בקשר גם עם הנכד של הרב מוצפי. למעשה הרב שלי הוא הרב שמעון חזן מעכו."

הרב שמעון חזן? מעכו?

"כן. הוא היה יד-ימינו ושותפו של רבי ישראל מאיר כץ זצ"ל תושב חיפה ורכז הצפון של 'לב לאחים'. שניהם הקימו אוהלה של תורה בצפון. הוא הרב שלי ישירות. הרב חזן היה קשור מאוד לרב כץ זצ"ל שעליו אמר הרב שטיינמן שהוא הקים אוהלה של תורה. כל חיפה, עכו, נהריה, כל שיעורי התורה והחזרה בתשובה בערי הצפון נזקפים לזכותו של הרב ישראל מאיר כץ."

אנחנו לקראת פרידה. הוא מספר לי התפילות בבית הכנסת בכל יום, שחרית מנחה וערבית, ועל התפילות ההמוניות בחגים. הכול פה ברוך השם באווירה טובה. הוא עצמו מוסר שיעורים בעיקר בהלכות היומיומיות וגם מלמד עברית לאור הביקוש לכך. הוא מצר על כך שאין מספיק פעילות של 'קירוב' בקרב יהודי קווקז במוסקבה אבל רואה נקודות אור באלו שעדיין מתחזקים.

יום חמישי. היום נמריא בעזרת השם חזרה לארץ ישראל. לירושלים. בדרך לשדה התעופה אנחנו עוצרים ב'שוק' של 'סאדווד'. הרכב מחליק מבעד שער ברזל ופונה שמאלה. לא לכיוון החנויות אלא לכיוון המשרדים. דוד מורדכיב ממתין לי, וביחד נלך להתפלל בבית הכנסת הקווקזי ונאכל במסעדה הכשרה ואם יתאפשר ניפגש גם עם גרמן. לוקחים

היהודים אותם שמרו לעיתים תוך מסירות נפש. לאתרוג בסוכות בדרך כלל לא זכו. הוא גדל בספק כפר גדול ספק עיירה קטנה בשם 'קרסניה סלובודה במחוז קובה שבאזרבייג'אן הממוקמת בהרי הקוקוז, בן אמצעי לתשעה אחים בבית שלא היה משופע באמצעים. החיים תחת השלטון הסובייטי היו קשים מנשוא, הלחם חולק במשורה, ובשר, במיוחד כשר - היה נחלת החלומות בלילות הקרים והלבנים של ברית המועצות. הוא חובש, אולי לכבודי, כיפה גדולה ומדבר בחום גדול על עולם התורה שהוא המחזיק את כלל ישראל.

אז נתחיל מהסוף: איך הגעת לנושא הזה של יום השחרור וההצלה?

גרמן זכרייב: "כולם שואלים אותי ואני לא מבין את השאלה... מגיל אפס מחנכים אותנו להכיר טובה. תראה איך חוגגים את חנוכה ואת פורים בגלל הנסים שאירעו לנו". הוא מספר לי על החוק שיזם, על שיחותיו ראשי 'ישראל בתינו' וגם עם ראש הממשלה. בסייעתא דשמיא כמה ימים לפני כ"ו באייר בשנה שעברה עבר החוק את כל הקריאות והטקס בכותל המערבי הפך לעצרת המרכזית רשמית וממלכתית ולא רעיון אישי שלו.

אנחנו נכנסים. משרד מפואר. יותר משל נתניהו וריבלין גם יחד. גם יותר גדול. גרמן נעמד לכבודנו. אין לו הרבה זמן אבל אם באתי לשמוע על ה'בייבי' שלו הוא מוכן להקדיש לזה כמה דקות. אלו, הדקות, מתארכות מאוד. לא נעים לעצור אותו בהתלהבותו, אבל גם לא נעים לאחר את הטיסה. יום חמישי. אם נאחר ניאלץ 'להיתקע' במוסקבה, וזה ממש לא היעד המועדף אלי לשבת. אין כמו גבעת שאול בשבת קודש.

אני מציע לו שנלך להתפלל 'מעריב' בבית הכנסת והוא צוחק: כולנו מובלים לעבר הקיר שדלת כמעט בלתי נראית מצויה בה. אנו עוברים לחדר אחר, גם הוא לשכה אבל הרבה יותר יהודית. על הקירות מתנות שקיבל, סידורים מעור, תמונה שלו עם פוטיין, וקריאה של כל רבני אירופה הממליצים לאמץ את רעיונו. עשרות חתימות של רבנים, חברי 'ועידת רבני אירופה'. משם אנו עוברים לעוד חדר המהווה בית כנסת. מניין מתקבץ וגרמן מאריך בתפילה. אני סוקר את החדר: ספר 'משל' מתורגם על השולחן; גמרא סנהדרין על הסטנדר.

אני שומע ממנו על חיי העוני בילדותו. על אימא שהייתה מכינה מאכלי שבת בכל יום שישי וכך דרבנה את שכנותיה. על החגים

למסור שיעורים. פעם מישראל, פעם מאמריקה, פעם ממוסקבה. כשהוא נוסע מגיע המחליף שלו. המקום הזה שוקק תורה ותפילה. בית הכנסת כעת ריק, אבל בשעה חמש הוא מתמלא מפה לפה. חלק מהאנשים לוקחים לידם ספר וממתינים ל'מעריב'. אנחנו ממתנינים לפגישה עם מר גרמן (גבריאלי) זכרייב...

האיש נושא בתואר סגן נשיא הקונגרס היהודי ברוסיה ונשיא קרן 'סטמאג' של יהודי הקוקוז. אם אצל הרבה אנשים, מדובר בתואר של כבוד, אצלו מדובר במחויבות. בין היתר פועלת הקרן לארגן ביקורים של רבנים וחזנים בעלי שם בקהילות הדור השני והשלישי של יהודי הקוקוז ברחבי רוסיה ועוד. וכאלו לא די בכך, הקימה הקרן רשת חברתית שמאגדת יהודים הרריים מכל רחבי העולם. אבל דומה שאת גולת הכותרת בעשייתו של זכרייב בשנים האחרונות, ניתן לתלות בפרויקט הזיכרון הגדול ביותר שהגה: להפוך את התאריך העברי של ניצחון בנות הברית על הנאצים הארורים יימח שמו, ל'יום השחרור וההצלה'. הוא משקיע זמן רב ואינו חוסך בממון על מנת להפוך זאת ליום שיצוין בכבוד בלוח השנה היהודי.

במאי 1945 נכנעה גרמניה הנאצית לכוחות הברית. הרוסים ציינו זאת בשמיני למאי ובנות הברית בתשיעי לחודש. אותו היום היה כ"ו באייר תש"ה לפי הלוח העברי. בצבאות בנות הברית לחמו 1.5 מיליון חיילים יהודיים. כרבע מיליון מהם נהרגו בקרבות, כחצי מיליון נפצעו וחזרו לבתיהם בדרגת נכות כזו או אחרת. זאת נוסף על רבבות יהודים שלחמו בנאצים מלחמת גרילה בכוחות פרטיזנים מאורגנים יותר ובעיקר פחות. זכרייב יזם את הרעיון שהיום הפך לנחלת העם היהודי בכל תפוצותיו: שהעם היהודי יציין את התאריך העברי: כ"ו באייר.

בתחילה לעגו לו, נדו לו, אבל הוא התעקש. בכל שנה ארגן אירוע כלשהו עד שהנושא 'תפס'. אשתקד ציינו את 'יום השחרור וההצלה' בארבעים אירועים בחמישה עשר מדינות בעולם, בתפילות ובטקסים דתיים. לפני כמה שנים ארגן שרשרת אירועים בישראל שכללו הכנסת שלושה ספרי תורה, אחד מהם לבית הכנסת בכנסת, השני בכותל המערבי והשלישי בביתו של רבי חיים קניבסקי. הוא גם ארגן אמירת 6 מיליון משניות על ידי תלמידי תשב"ר. הרב ישראל מאיר לאו, שיש הרואים פה את סמל ההצלה מידי החיה הנאצית, מעודד את הפעילות הזו. גרמן זכרייב לא נח עד שבשנה שעברה חגג עם העם היהודי כולו ו'יום השחרור וההצלה' זכה להיחקק בספר החוקים של מדינת ישראל ברוב גדול ומיוחד: חוק 'יום השחרור וההצלה' יצק תוכן משלו: תפילה ליד הכותל, הרצאות בבתי ספר. לציון נס ההצלה של העם היהודי ותקומת היהדות בעולם כולו.

קוראים לנו למשרדו. אנו חולפים על פני כמה שומרים וממתנינים במבואה. כולם פה הולכים על גחלים. גם העוזרים שלו מתלחשים. תורנו מוקדם בגלל הטיסה לארץ ישראל. עוד שעתים עלינו להיות בשדה התעופה, והדרך יכולה לארוך... שעתיים.

אותי לגג. גג ענק. על מעקותיו אני מבחין בשוטרים שמביטים למטה. מסתבר שאלו דחלילים. רק נראים כשוטרים. דע בהם כנראה כדי להתריע. אולי מזויזים אותם מעת לעת.

המבנה הענק משמש בעיקר למשרדים של האימפריה הסיטונאית והעסקית וגם למשרדים של קניינים שונים. השוק הזה הוא דינמי. תמיד במרוצה, תמיד פתוח לשווקים והצעות. הכול בשליטה, כל צעד נבחן. יש בזה אולי מוסר השכל לכל אחד מאתנו. מהגג צומחים שלושה מבנים שהם גלויים לענייני ה'שוק'. כמו המשרדים של דוד, כמו האולפן, כמו מערכת העיתון. כמו משרדי הקרן. במבנה אחר שוכנים בית הכנסת והמסעדה הכשרה.

הגענו לשם. מדהים. בית כנסת מפואר בכל קנה מידה. הוא הוקם לתועלת ולטובת היהודים המגיעים לכאן בכל יום גם כבעלי חנויות וגם כלקוחות. ליד בית הכנסת מראה לי דוד מעין מוזיאון יהודי קטן. חלק מהפריטים כאן נרכשו בסכומי עתק. ייתכן והמקום הזה עוד יתפתח למוזיאון ליהודי קווקז בינלאומי. דוד מוביל אותי לחדר שיעורים מול בית הכנסת. בכל שבועיים מגיע לכן אברך

נהגו לא לאכול מאכלי חלב כגון גבינות וכדו'. אבל חלב לבד כן שתו. והיה זה פלא בעיני עד ששאלתי הזקנים בעיר קובה והסבירו לי סברה נפלאה כדלהלן: שבזמנם כדי להכין גבינות היה צריך לשים בחלב מחמצת (בג'הורי מויה) ותמיד השתמשו מהגבינה הישנה ולכן לא היה לעולם כשר לפסח אבל היום שהמחמצת עשויה מחומר סנטטי אין בזה בעיה ולכן נראה שמותר בכל מוצרי הגבינה כמובן בהכשר מהודר לפסח. ואם רוצה להמשיך במנהג תבוא עליו ברכה.

נהגו שהבכור עושה תענית בערב חג הפסח זכר לנס שניצלו ממכת בכורות אבל כיום שיש חולשה נהגו להשתתף בסיום מסכת או ללמוד משניות כגון "פרקי אבות" ועי"כ פטורים מלצום.

מנהג יחודי לעדה הקווקזית שהיו מוסיפים בקערת ליל הסדר מין ירק קוצני (בג'הורי "כיסני בורוכואי" ופירושו: זר משאר הברכות שיש בקערה, שהרי אנו הוספנו זאת) וסיפרה לי סבתי ע"ה וכן הזקנים בקווקז שמסורת בידינו שכאשר היו עם ישראל עובדים בפרך במצרים ומכינים ברגליהם את הטיט ללבנים היו ילדי המצרים תמיד מציקים ליהודים וזורקים את הירק הקוצני הזה לטיט כדי שיזוב דם מרגלי היהודים.

בליל הסדר מוזגים לכל המסובים יין או מיץ ענבים (גם לילדים), אומר האב הקידוש על יין וכולם שותים בהסבה לצד שמאל כמו שאוכלים את כזיתות המצה.

מנהגו שאוחז האב את המצה העליונה משלוש המצות ומסובב מעל ראשי המסובים ביחד ואומרים יחד איתו הא לחמא עניא וכו' שלוש פעמים ואח"כ פעם אחד בשפת הג'הורי כך: הימיסאל היינג'יגהים אי סאליגה החורי בבאו. (תרגום: השנה אנו כאן לשנה הבאה בארץ אבותינו) והכוונה לזמן הגאולה ולכך גם שאנו בארץ ממישיכים לומר כך.

נהגו כאשר אומרים יחד בהגדה את עשר המכות דם, צפרדע וכו', כל פעם מטביל האב את אצבע הזרת בכוס היין (וכך נהגו חלק מיוצאי אשכנז) ושופך לתוך קליפה של חצי ביצה, ויש שנהגו ששופכים כל פעם מהכוס לתוך כלי שבור (או חד פעמי) וכך נוהגים רובם.

המנהג שלא צולים בשר לסעודת ליל הסדר והסיבה שכך היו צולים קורבן הפסח בבית המקדש, אלא נהגו לאכול מרק עם בשר מבושל או עוף ("אשכנז").

יש שנהגו בקווקז נהגו שכל אחד מהמסובים ביצה קשה זכר לקורבן חגיגה וחשוב להשאיר אחת בקערה, ואת הזרוע לא אכלו בליל הסדר אלא השאירו למחרת והבכור היה אוכלו.

נהגו לאכול מצה שרויה (במרק וכדו') ולא החמירו בזה כמנהג אשכנז. בסיום ההגדה נהגו לשיר אחד מי יודע וכו' ואנו בבתנו נהגנו לשיר זאת בשפת הג'הורי

פסח כשר ושמן

ויה"ר שנזכה כולנו לחגוג בבית המקדש בקרוב

נפתלייב יניב

רב העדה הקווקזית
ישראל

חג פסח "לעיד ניסון"

מידי שנה לאחר כל ההכנות לחג מתקבצים יחד כל המשפחה מסביב לשולחן ליל הסדר בשמחה והתרגשות, ואבי המשפחה מעביר את המסר הגדול בהגדה, על הניסים והניפלאות שעשה עימנו ה' יתברך ביציאת מצרים ולאורך כל גלותינו וממשיך לעזורנו עד הלום, כך מאב לבן דור אחר דור נשמר זהותנו ואמונתנו היהודי במשך שנים כה רבות, ליל ה"סדר" דהיינו לילה שמחזקים את האמונה לילדנו כפי שמכות מצרים ויציאת מצרים הכל תוכנן ע"י הבורא לפי ה"סדר" כך הוא ממשיך להנהיג כל אדם לפי ה"סדר" ואין מקריות כלל אלא הכול מאיתו יתברך,

ישנם מספר שמות לחג הפסח חג החירות, חג הגאולה, חג המצות, חג האביב, ודווקא משתמשים בחג ה"פ-סח" כיון שזהו עיקרו של החג שהפה שלנו סח את הניסים לילדנו, ומובא בזוהר הקדוש שהקב"ה מביט בליל הסדר בכל משפחות היהודים ושומח בהם ואומר לכל המלאכים "ראו את הבנים האוהבים שלי איך שהם משבחים ומקלסים אותי ומלמדים את בניהם את הניסים שעשיתי עימם וממשיכים האמונה לדורות הבאים.

אבותנו בקווקז מאד החמירו בהלכות ומנהגי הפסח ודקדקו מאד בהלכה כפי שהנהיגו הרבנים ושליחי הציבור, ידוע שמנהגנו נשמרו מאד בכל תחומי היהדות מהסיבה שהגענו לחבל קווקז לאחר חורבן בית מקדש הראשון ושמרנו על זהותנו ומנהגנו בקנאות רבה.

לנהגי פסח "עדתו ניסון"

נהגו בשבת הגדול (שבת לפני פסח) להלביש את הילדים בגדים חדשים ולחלק להם שקיות עם אגוזים למשחק זכר לנס הגדול שהתקיימה בשבת זו במכת בכורות. ובערב חג נתנו לילדים שקית עם ביצה קשה ומצה ואגוזים.

נהגו לעשות הגעלה לכלים והיו שמים אבנים חלקות בתוך הסיר הגדול כדי שיקלוט את החמץ ונקרא בג'הורי "הגעולו", כמובן שלכלי חרס אין אפשרות הגעלה, וכיום שיש אפשרות עדיף לקנות כלים רק לחג הפסח.

לא נהגנו לעשות מכירת חמץ ודאי אלא היו מוצאים את כל החמץ ולא משאירים כלום בבית. וכיום צריך לעשות מכירת חמץ בכל אופן. (מופץ בכל רבנות מקומית ובתי הכנסת רשימות למכירת חמץ)

נהגו לפזר 10 פתיתי לחם קטנים (כך גם כתב האריז"ל הקדוש) לפני בדיקת חמץ בבית ואח"כ האבא או שלוחו בודק עם נר או פנס ומוצאים.

נהגו לא לעלות לבית עלמין בימי ניסן וכיום כך נהגו כולם ואפי' ביום אזכרה מקדימים או מאחרים. נהגו בקווקז כדעת השו"ע להתענות ביום אזכרה להוריו ולכן בג'הורי קוראים לתאריך האזכרה "תענית" או "יארצייט" (כפי נוסח אשכנז).

בקווקז לא נהגו לאכול קטניות וגרעינים בפסח (ורובם אכלו אורז בשאר ימים חוץ מיום הראשון של פסח). לאחר שהגענו לארץ הקודש ואדם רוצה לנהוג כדעת השו"ע כגון לאכול קטניות מותר. (אם כך נהג בקווקז או בישראל יודע שזה רק חומרא צריך התרת נדרים).

נהגו לא לאכול חמוצים וממתקים בפסח, עיקר הסיבה שלא היו מפעלים בפיקוח לפסח.

המאכל המסורתי לחג הפסח ה'אשקנה ניסונוט'ו

בחג הפסח, או כפי שאנחנו, היהודים ההרריים קוראים לו, ניסונו, בערב חג הראשון, ליל הסדר, יהודים הרריים, בהתאם למסורת, מבשלים מרק "אשקנה". ככל הנראה, שם זה הגיע מאיראן, שגם שם מבשלים מאכל עם אותו שם, אך רכיביו שונים לחלוטין. בתבשיל שלנו קיימים כמעט כל הרכיבים של סדר פסח, ויש דעה, כי דווקא בגלל זה מגישים אותו בליל הסדר הראשון של החג ניסונו. אשקנה מכינים עם בשר בקר, בשר כבש, בשר הודו או עוף. אנו ממליצים לכם מתכון קלאסי. "אשקנה בבאי" שמבשלים אותו לחג הפסח.

רכיבים:

- בשר בקר עם עצמות - ק"ג אחד
- תפוא"א - 3 יחידות
- בצל יבש - 2 יחידות
- ביצים - 2 יחידות
- מים - 5 ליטר
- נוסברה - צרור 1
- שמיר - צרור 1
- תרד - 5-6 עלים
- מלח ופלפל שחור - לטעמכם.

הוראות הכנה

בהתחלה נחתוך בשר, נשחרר אותו מגדים, נשטוף אותו ונמליח. נקלף בצל יבש, תפוא"א וירק, נבשל 2 ביצים. למזוג לסיר 2.4 ליטר מים ונרתיח. אל תוך מים רותחים נשים בשר בקר. כאשר הבשר יתחיל להתבשל ויופיע קצף, נסיר את הסיר מהכיריים, לערבב ונוציא את הבשר, ולאחר מכן - נשפוך את המים, ואת הבשר - נשטוף. לאחר מכן, נמזוג 2.5 ליטר מים, נרתיח אותם, ואל תוך המים הרותחים נשים בשר. נוסיף קצת מלח תוך כדי הסרת הקצף המופיע פה ושם. בזמן שהבשר מתבשל, נחתוך בצל יבש, תפוא"א וירק. כאשר יהי מוכן במחצית, נוסיף לסיר בצל חתוך, ואילו כעבור 20 דקות - נוסיף תפוא"א החתוך חתיכות גדולות, נמליח ונוסיף פלפל. בעוד 20 דקות יש לקשקש שתי ביצים ובעזרת כף למזוג את הביצים המקושקשות בזרם דק אל תוך הסיר. לאחר מכן, נוסיף יקר קצוץ דק, נערבב את זה ונסיר מהאש.

והנה, אשקנה ניסונואי מוכן. מאכל זה משולב היטב עם מצות.

מת'אבון!

מגזין
קוראי

לקוראי המגזין
לרבני, ראשי ובני קהילות יוצאי הקווקז
ולכל בית ישראל

של פסח כלי ושל
אלה פסח!

